

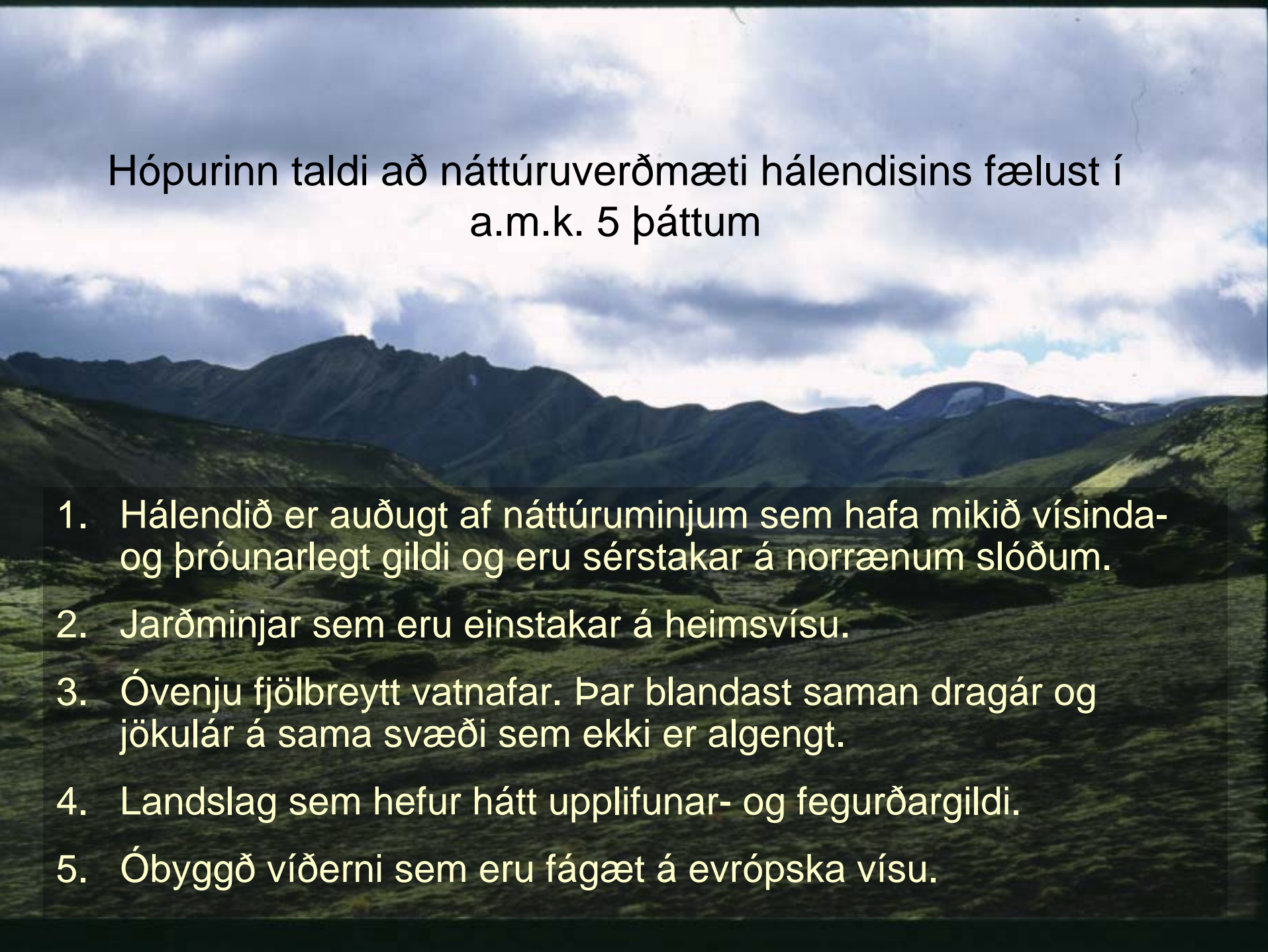
Verðmæti hálendisins og áhrif vega og slóða

hópur um verðmæti hálendisins
Björgólfur Thorsteinsson
Freysteinn Sigurðsson
Tryggvi Felixson
Þórhallur Þorsteinsson
Þóra Ellen Þórhallsdóttir

- Í hverju eru verðmæti hálendisins fólgin?
- Hvaða áhrif hafa vegir og slóðar á þessi verðmæti?
- Er hægt að flokka land niður eftir því hvaða og hversu mikil áhrif vegir/slóðar hafa?
- Er munur á áhrifum slóða, ruddra vega og uppbyggðra vega?

Hópurinn taldi að náttúruverðmæti hálendisins fælust í
a.m.k. 5 þáttum

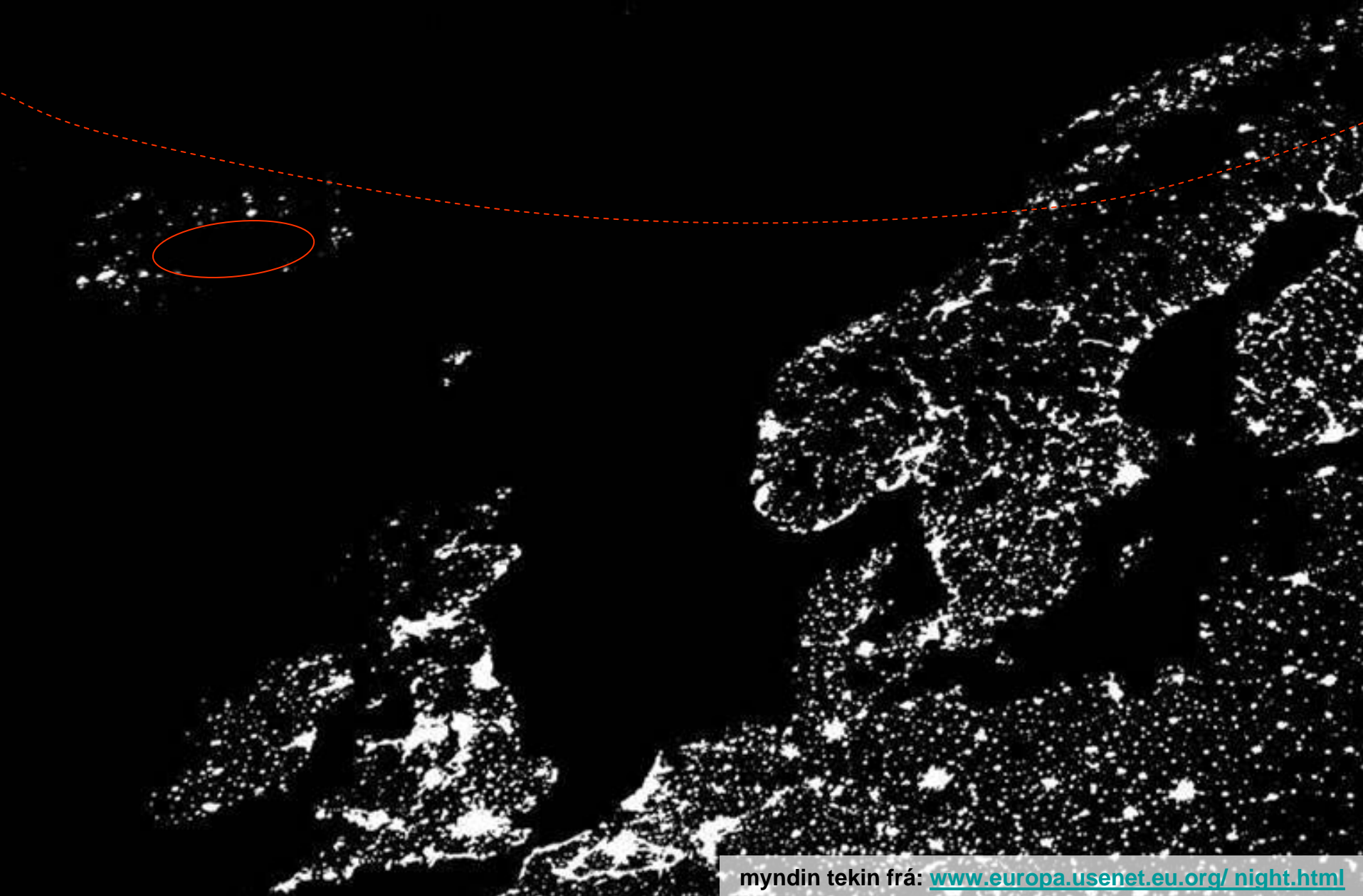
1. Hálendið er auðugt af náttúruminum sem hafa mikið vísinda- og þróunarlegt gildi og eru sérstakar á norrænum slóðum.
2. Jarðminjar sem eru einstakar á heimsvísu.
3. Óvenju fjölbreytt vatnafar. Þar blandast saman dragár og jökulár á sama svæði sem ekki er algengt.
4. Landslag sem hefur hátt upplifunar- og fegurðargildi.
5. Óbyggð víðerni sem eru fágæt á evrópska vísu.

Sérstaða og verðmæti miðhálandisins

- söguleg
  - eina verulega stóra svæðið sunnan heimskautsbaugs í Evrópu þar sem menn hafa aldrei haft fasta búsetu?

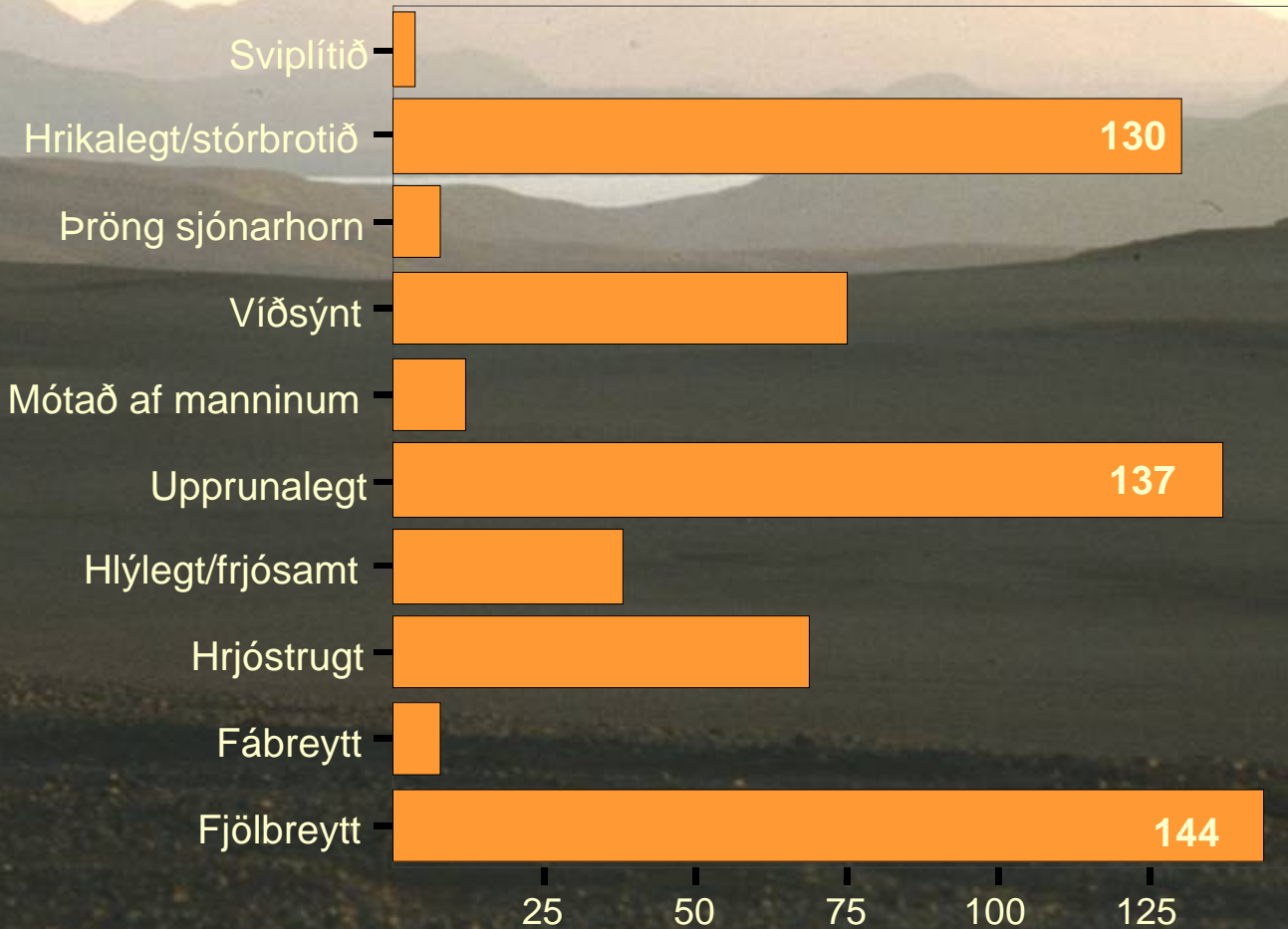
Miðhálandi Íslands: eina verulega stóra svæðið sunnan heimskauts-
baugs í Evrópu þar sem menn hafa aldrei haft fasta búsetu?

Sérstaða og verðmæti miðhálandisins

- söguleg
  - eina verulega stóra svæðið sunnan heimskautsbaugs í Evrópu þar sem menn hafa aldrei haft fasta búsetu?
- víðerni
  - stærsta óbyggða víðerni í Evrópu utan Svalbarða skv. WWF
- landslag

Helstu sérkenni íslensks landslags?

Svör 207 nemenda í 3 deildum Háskóla Íslands og Landbúnaðarháskólanum á Hvanneyri við spurningunni: *Ef ég ætti að lýsa íslensku landslagi í stuttu máli myndi ég nota eftirfarandi þrjú orð.* Þátttakendur merktu við þrjú orð af þeim tíu sem koma fram á myndinni og þeir töldu best samræmast almennt upplifun þeirra á íslensku landslagi. *Rut Kristinsdóttir, 2004*

Í hverju telur þú að verðmæti íslensks landslags séu helst fólgin?

Meistaraverkefni Rutar Kristinsdóttur 2004

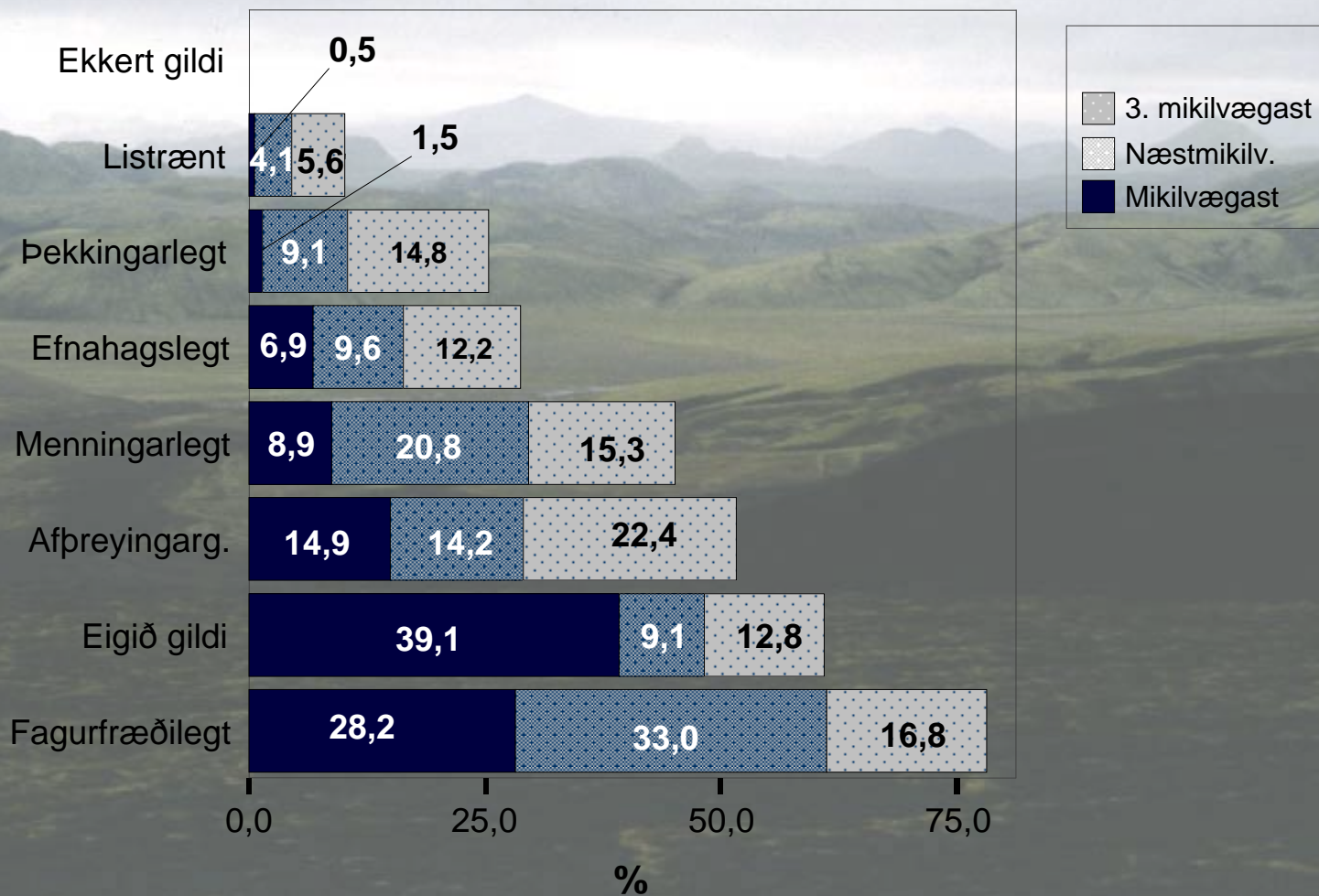
- afþreyingargildi
- eigið gildi
- efnahagslegt
- ekkert gildi
- fagurfræðilegt
- listrænt
- menningarlegt
- þekkingarlegt

Rut Kristinsdóttir 2004

Dreifing svara við spurningunni: Í Hverju telur þú að verðmæti íslensks landslags séu helst fólgin. Merkja mátti við 3 valmöguleika.

Rut Kristinsdóttir 2004

landslag á miðhálandinu

- skóglaus háslétta með snævi þöktum tindum
- jöklar, skriðjöklar á breiðum aurum með jökulám
- eldfjöll og hraunbreiður
- hverir og laugar

Sérstaða og verðmæti miðhálandisins

- söguleg
  - eina verulega stóra svæðið sunnan heimskautsbaugs í Evrópu þar sem menn hafa aldrei haft fasta búsetu?
- víðerni
  - stærsta óbyggða víðerni í Evrópu utan Svalbarða skv. WWF
- landslag
- lífríki
  - gróðurvinjar og heiðar, rústir og flár
  - jarðhitasvæði
  - stórir stofnar ákv. fuglategunda, fágætar tegundir í Evrópu og jafnvel á heimsvísu

Áhrif vegagerðar og aksturs á þessi verðmæti?

Líkur á landskemmdum vegna umferðar

gróft/fast undirlag (hraun, grýtt)	→	fínkornótt undirlag
loftslag: litil úrkoma, létt snjóalög	→	mikil úrkoma, mikil snjóalög
árstími: sh. sumars, haust frostlaust land	→	vor, fyrri hluti sumars klaki enn í jörðu
jarðvegur þurr	→	jarðvegur vatnsósa
landslag: flatlendi	→	brattar brekkur
ógróið land	→	gróið land
gróðurlendi: þurrlendi	→	votlendi
vallendi, tún vel gróinn harðbali	→	gljúpar mosapembur mosaríkur svörður smárunnar, víðir snjódældagróður

Líkur á landskemmdum vegna umferðar

hraun
grýtt, þurrt og ógróið land

smárunnar og víðikjarr
gljúpar mosapembur
snjódældagróður
mosavaxnar hlíðar og brekkur

Hver þessara verðmæta verða fyrir áhrifum af vegagerð?

		áhrif
víðerni	mjög mikil	mjög mikil áhrif, aðeins fáfarnir og óruddir slóðar samrýmast vel verndun lands sem víðernis. Hávaði truflar friðsæld og einveru
landslag	breytileg en oft mikil	mikil á hálendissléttunni þar sem beinar línur skera sig úr og sjást langt að, mikil á grónu landi. Litafar og áferð yfirborðs breytist: beinar línur skera sig frá náttúrulegum formum og mynstri
gróin svæði	breytileg en oftast mikil	bein áhrif oft mikil en við geta bæst keðjuverkandi áhrif gróður- og jarðvegseyðingar votlendi, mosarík svæði og snjódældagróður eru sérlega viðkvæm
fuglar	oftast lítil?? staðbundin??	staðbundin áhrif en áhrif hávaða hafa ekki verið könnuð??
vatnafar	staðbundin?	Vatnsfarvegir raskast. Sjónræn áhrif.
jarðminjar	staðbundin	fyrst og fremst sjónræn??

Hvaða munur er á áhrifum slóða, ruddra vega og uppbyggðra vega?

	slóðar	ruddir vegir	uppbyggðir vegir bundið slitlag
umferð	lítil	lítil - mikil	mikil?
landslagsáhrif	minnst	meiri	langmest
óbein áhrif (afrennsli vatns, gróður)	minnst	meiri	langmest
akstur utan vega, hjáspor	mest hættu	minni?	minnst
aðlögun að landslagi	mest	minni	minnst
rykmengun	oftast lítil?	getur verið mikil	lítil
hávaði	minnstur	meiri	mestur

Hvaða munur er á áhrifum slóða, ruddra vega og uppbyggðra vega?

	slóðar	ruddir vegir	uppbyggðir vegir bundið slitlag
umferð	lítil	lítil - mikil	mikil?
landslagsáhrif	minnst	meiri	langmest
óbein áhrif (afrennsli vatns, gróður)	minnst	meiri	langmest
akstur utan vega, hjáspor	mest hættu	minni?	langminnst
aðlögun að landslagi	mest	minni	minnst
rykmengun	oftast lítil?	getur verið mikil	lítil
hávaði	minnstur	meiri	mestur

Svæði	Helstu verðmæti	Mannvirki	Viðkvæm svæði
Norð-Vestur-Heiðar			
Blanda	Hveravellir, votlendistungur	Blönduvirkjun, uppbyggður vegur	nokkuð
Ofan Eyjafjarðar og Skagafjarðar	Flár, t.d. Orravatnsrústir		lítið - mjög
Ódáðahraun			
Skjálfandafliót	Gróðurvinjar		nokkuð - mjög
Jökulsá á Fjöllum	Eldfjallalandslag, Jökulsá		nokkuð - mjög
Austurlandsheiðar			
Þistilfjörður-Vopnafjörður-Heiðar	Norðlægur heiðagróður	smalavegir og skálar	lítið
Jökulsá á Dal og Fljótsdal	Heiðagróður, jökulmenjar	Stíflur, uppistöðulón og uppbyggðir vegir	lítið - mjög
Lóns- og Hornafjarðaröræfi	Landslag,		nokkuð
Syðra gosbelti			
Hverfisfliót og Djúpa	Jökulár, landslag, víðerni		lítið - mjög
Skaftá	Lakagígar - Eldhraun, Skaftá, Eldgjá, Langisjór		mjög
Markarfliót, Hólmsá og Rangár	Landslag,		nokkuð - mjög
Tungnaá	Veiðivötn, Heljargjá	Stíflur, virkjanir, uppistöðulón og uppbyggðir vegir	lítið - mjög
Þjórsá ofan Tungnaár, Þjórsárver	Þjórsárver, Þjórsá		mjög
Langjökull			
Hvítá í Árnessýslu	Hvítárnes,	(Uppbyggð vegir)	lítið - nokkuð
Þingvallavatn	Þingvallavatn, vatnasviðið		nokkuð
Hvítá í Borgarfirði	Hraunfossar, Geitland, hellar		lítið - mjög

Svæði	Staðsetning / kennileiti	Megin einkenni
Norð-Vestur-Heiðar		
Blanda	Hveravellir, Guðlaugstungur, Auðkúluheiði	Háhitasvæði, heiðar, votlendi
Ofan Eyjafjarðar og Skagafjarðar	Laugafell, Hofsafréttur	Flár, grjótauðnir, lindir
Ódádahraun		
Skjálfandafliót	Tungnafellsjökull, Bárðardalur	Hraun, lindir og hitulaugadrög
Jökulsá á Fjöllum	Herðubreið, Hvannalindir, Askja, Kverkfjöll	Eldfjöll, móbergshryggir, jökulár, auðn
Austurlandsheiðar		
Þistilfjörður-Vopnafjörður-Heiðar	Þistilfjarðarheiðar, Vopnafjarðarheiði	Gróðurrikar heiðar
Jökulsá á Dal og Fljótsdal	Kringilsárrani, Vesturöræfi Eyjabakkar, Jökuldalsheiði, Fljótsdalsheiði.	Jökulár, hálendisgróður, auðn, votlendi
Lóns- og Hornafjarðaröræfi	Hraunin, Kollumúli	Margbrotið landslag, jarðfræði og gróður
Syðra gosbelti		
Hverfisfliót og Djúpá	Grænalón, Núpstaðaskógur	Jökulár, jökullón
Skaftá	Langisjór, Lakagígar	Gossprungur, Jökulár, auðn, mosagróður
Markarfliót, Hólmsá og Rangár	Hekla, Fjallabak, Torfajökull	Háhiti, jökulár, gossprungur
Tungnaá	Að Vatnsfelli, Veiðivötn, Kaldakvísl, Hágöngur	Hraun, vikrar, lindasvæði, móbergsfjallgarðar
Þjórsá ofan Tungnaár, Þjórsárver	Frá Sultartangalóni, Kerlingafjöll	Votlendi, jökulár, auðn
Langjökull		
Hvítá í Árnassýslu	Kjalvegur, Hvítárvatn, Jökulkrókar, Gullfoss	Jökulkrýndar megineldstöðvar, gróin heiðalönd
Þingvallavatn	Langjökull, Skjaldbreiður	Hraun, jökull, grunnvatn, hraunagróður
Hvítá í Borgarfirði	Holtavörðuheiði, Tvídægra, Arnarvatnsheiði, Eiríksjökull og Ok	Gróin og vötnum stráð heiðalönd, jöklar og hraun